

Inhoud

Voorwoord	6
Over de auteurs	7
1 Onderzoek en theorie	9
1.1 Emoties: Hoe voel ik me?	9
1.1.1 Het energieniveau van leerlingen	10
1.1.2 De positieve houding van de leraar	11
1.1.3 De mate waarin leerlingen zich geaccepteerd voelen	12
1.2 Interesse: Ben ik geïnteresseerd?	13
1.2.1 Spel-achtige activiteiten	14
1.2.2 Milde meningsverschillen	16
1.2.3 Opmerkelijke informatie	17
1.2.4 Effectieve vraagtechnieken	17
1.3 Relevantie: Is dit belangrijk?	18
1.4 Doeltreffendheid: Kan ik dit?	22
1.5 Een model van aandacht en betrokkenheid	25
2 Hoe voel ik me?	27
2.1 Handhaven van een effectief tempo	27
2.1.1 Organisatorische taken	27
2.1.2 Overgangen	28
2.1.3 Zelfstandig werken	28
2.1.4 Presentatie van nieuwe leerstof	29
2.2 Integreren van lichamelijke beweging	30
2.2.1 Beweging om meer energie te krijgen	30
2.2.2 Beweging om het begrip van de stof te bevorderen	31
2.2.3 Beweging voor de hele klas of school	33
2.3 Tonen van passie en enthousiasme	34
2.3.1 Persoonlijke verhalen	35
2.3.2 Verbale en non-verbale signalen	35
2.3.3 Passie voor lesgeven	35
2.4 Gebruiken van humor	36
2.4.1 Zelfspot	36
2.4.2 Grappige krantenkoppen en quotes	36
2.4.3 Films, videoclipen en ander mediavermaak	38
2.4.4 Klassensymbool voor humor	38
2.5 Werken aan een positieve relatie tussen leraar en leerling en tussen leerlingen onderling	40
2.5.1 Zorgen voor een eerlijke en rechtvaardige behandeling van leerlingen	40
2.5.2 Tonen van belangstelling in en genegenheid voor leerlingen	42
2.5.3 Zoeken en gebruiken van positieve informatie over leerlingen	44
2.6 Analyseer uw sterke en zwakke kanten	48
Samenvatting	50
3 Ben ik geïnteresseerd?	51
3.1 Gebruiken van spellen en vrijblijvende competitie	51
3.1.1 Woordenschat spellen	51
3.1.2 Vragen omzetten in spellen	52

3.2 Aanzetten tot milde meningsverschillen	53
3.2.1 Stemmen in de klas	53
3.2.2 Debatmodel	53
3.2.3 Hoorzitting	54
3.2.4 Juridisch model	55
3.2.5 Standpuntanalyse	56
3.3 Geven van opmerkelijke informatie	57
3.3.1 Introduceren van een lesonderwerp	59
3.3.2 Leerlingen interessante feiten laten zoeken en verzamelen	60
3.3.3 Uitnodigen van gastsprekers	60
3.4 Vragen stellen om meer reacties te krijgen	61
3.4.1 Kiezen van willekeurige leerlingen	61
3.4.2 Antwoord in tweetallen	62
3.4.3 DenkTijd	62
3.4.4 Antwoordketens	63
3.4.5 Antwoorden in koor	64
3.4.6 Gelijktijdige individuele antwoorden	64
3.5 Analyseer uw sterke en zwakke kanten	69
Samenvatting	70

4 Is dit belangrijk? **71**

4.1 Verbinden met het dagelijkse leven van leerlingen	72
4.1.1 Aanbieden van vergelijkingstaken	72
4.1.2 Redeneren naar analogie	74
4.2 Verbinden met persoonlijke ambities van leerlingen	76
4.2.1 Persoonlijke projecten	76
4.3 Stimuleren van het toepassen van kennis	81
4.3.1 Ontwerpen van cognitief uitdagende taken	81
4.3.2 Zorgen voor keuzes	83
4.3.3 Presenteren van reële toepassingen	87
4.4 Analyseer uw sterke en zwakke kanten	93
Samenvatting	93

5 Kan ik dit? **95**

5.1 Volgen en bestuderen van de vorderingen	95
5.1.1 Gedurende langere tijd de vorderingen in het leren volgen	95
5.1.2 Persoonlijke leerdoelen stellen	97
5.1.3 Inzet en voorbereiding onderzoeken	99
5.2 Gebruiken van effectieve verbale feedback	100
5.2.1 Verbale feedback die moet worden vermeden	100
5.2.2 Verbale feedback die moet worden gebruikt	101
5.3 Voorbeelden geven van self-efficacy	103
5.3.1 Verhalen	103
5.3.2 Citaten	106
5.4 Lesgeven in self-efficacy	111
5.4.1 Onderscheid maken tussen fixed en growth opvatting	112
5.4.2 Leerlingen hun persoonlijke theorie laten vaststellen	113
5.4.3 Het gesprek hierover levend houden	114
5.5 Analyseer uw sterke en zwakke punten	115
Samenvatting	116

6 Werken aan sterke betrokkenheid	117
6.1 Dagelijkse strategieën	117
6.1.1 Handhaven van een effectief tempo	117
6.1.2 Tonen van passie en enthousiasme	118
6.1.3 Werken aan een positieve relatie tussen leraar en leerling en tussen leerlingen onderling	118
6.1.4 Gebruiken van effectieve verbale feedback	118
6.2 Strategieën voor het juiste moment	119
6.2.1 Integreren van lichamelijke beweging	120
6.2.2 Gebruiken van humor	120
6.2.3 Gebruiken van spellen en vrijblijvende competitie	120
6.2.4 Aanzetten tot milde meningsverschillen	120
6.2.5 Geven van opmerkelijke informatie	120
6.2.6 Vragen stellen om meer reacties te krijgen	121
6.2.7 Verbinden met het dagelijkse leven van leerlingen	121
6.2.8 Verbinden met persoonlijke ambities van leerlingen	121
6.2.9 Stimuleren van het toepassen van kennis	121
6.2.10 Volgen en bestuderen van vorderingen	122
6.2.11 Voorbeelden geven van self-efficacy	122
6.2.12 Lesgeven in self-efficacy	122
6.3 Uitgebreide strategieën die verdergaan dan de gebruikelijke structuur van de klas	123
Samenvatting	124
Epiloog	125
Appendix A: Antwoorden bij de oefeningen	127
Appendix B: Wat is een effectgrootte?	147
Appendix C: Voorbeelden van opmerkelijke informatie	153
Appendix D: Planningsvragen	163
Literatuur	169

Voorwoord

Levien de Bree was mijn geschiedenisleraar. Leraren hadden eigenlijk geen voornamen, maar van hem wisten we die omdat hij ook boeken had geschreven. Het was het hoogtepunt van de schoolweek, die geschiedenisles. Waarom?

Ik voelde me er relaxt en vol verwachting. Relaxt omdat hij je zag: als enige leraar sprak hij je met je voornaam aan en hij lachte naar je als je de klas binnenkwam, een soort non-verbaal welkom. En je wist dat hij zo met een enthousiast verhaal zou losbarsten.

Het was interessant door dat enthousiasme en doordat hij met diepgang vertelde. Niet alleen wat er gebeurde met Alexander de Grote, maar ook waarom en wat de gevolgen waren. Hij legde ook verbanden met het gewone leven en met wat er op dat moment in de wereld gebeurde. Het bleef altijd wel een paar dagen in m'n hoofd zitten. Dat kwam door die verbanden met het alledaagse leven, het verhaal over de gordiaanse knoop, met alle nuances en de boodschap dat besluitvaardigheid belangrijk is. Daar kon ik wat mee, nog steeds overigens. Ik merkte dat ik zelf ook dat soort verbanden kon leggen en ik werd 'goed' in geschiedenis. Daar was ik stiekem wel trots op.

Aandacht en betrokkenheid creëren, hoe doe je dat? Niet alleen op de manier van meneer De Bree. Het kan op veel manieren. Dat weten goede leraren. En het is natuurlijk ook degelijk onderzocht.

Als leerlingen niet betrokken zijn, is er maar weinig of zelfs geen kans dat ze iets opsteken van wat in de klas wordt behandeld. Het uitgangspunt van dit boek van Robert Marzano is dat betrokkenheid van leerlingen ontstaat doordat de leraar bepaalde strategieën voorbereidt en uitvoert. Met andere woorden, de betrokkenheid van leerlingen is niet iets wat toevallig ontstaat. Natuurlijk zal geen enkele leraar te allen tijde bij alle leerlingen een hoge betrokkenheid kunnen realiseren, maar door de adviezen uit dit boek te gebruiken, kan elke leraar wel een klimaat in de klas creëren waar betrokkenheid de norm is en niet de uitzondering.

Het boek begint met een kort hoofdstuk dat ingaat op het onderzoek en de theorie over betrokkenheid. U kunt dit deel overslaan en direct doorgaan naar de hoofdstukken met aanbevelingen voor de praktijk, maar ik adviseer van harte om het onderzoek en de theorie door te lezen omdat die inzicht geven in wat er verder besproken wordt in het hele boek. De belangrijkste praktische aanwijzingen zijn gebaseerd op het beste onderzoek en de beste theorie die beschikbaar zijn.

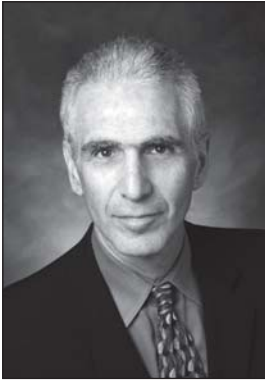
Omdat het onderzoek en de theorie alleen een algemene richtlijn geven voor de dagelijkse praktijk in de klas, gaat *Betrokkenheid!* een stapje verder door dit onderzoek te vertalen in toepassingen voor in de klas. Meer in het bijzonder behandelt het vier fundamentele vragen die leerlingen zichzelf stellen en waarvan de antwoorden aangeven hoe betrokken de leerlingen zijn bij de activiteiten in de klas.

De eerste vraag, 'Hoe voel ik me?', behandelt de gevoelsmatige kant van het leren. De tweede vraag, 'Ben ik geïnteresseerd?', gaat over de mate waarin activiteiten in de klas leerlingen aanspreken. Deze twee vragen samen geven een beeld van wat we *aandacht* noemen (wat iets anders is dan *betrokkenheid*). Aandacht is een kortdurend verschijnsel dat enkele seconden tot enkele minuten kan duren. De derde en vierde fundamentele vraag gaan over de betrokkenheid - een langer durend verschijnsel dat verder reikt dan een enkele les. De derde vraag, 'Is dit belangrijk?', behandelt de mate waarin leerlingen de leerdoelen kunnen verbinden met hun persoonlijke doelstellingen. De vierde vraag, 'Kan ik dit?', gaat over de vraag in hoeverre leerlingen kunnen beschikken over 'self efficacy' (geloof in eigen kunnen) of daaraan kunnen werken. Voor elk van deze vier fundamentele vragen worden concrete lesstrategieën gegeven in de hoofdstukken 2 tot en met 5.

Alweer een boek van Robert Marzano dat voor veel mensen in het onderwijs een feest van herkenning en inspiratie kan zijn!

Dook Kopmels
Manager Bazalt Educatieve Uitgaven

Over de auteurs

Dr. Robert J. Marzano is medeoprichter en CEO van Marzano Research Laboratory in Denver, Verenigde Staten. In veertig jaar in het onderwijs heeft hij als spreker en trainer met vele leraren gewerkt en hij heeft meer dan 30 boeken en 150 artikelen geschreven. Onderwerpen die veel in zijn werk zijn terug te vinden, zijn instructie, toetsen, bepalen en invoeren van methodieken, cognitie, effectief leidinggeven en schoolleiding. Boeken van zijn hand zijn onder andere *The Art and Science of Teaching* (in Nederland uitgebracht onder de titel *De kunst en wetenschap van het lesgeven*), *Leaders of Learning*, *On Excellence in Teaching*, *Effective Supervision*, *The Classroom Strategies Series*, *Using Common Core Standards to Enhance Classroom Instruction and Assessment*, *Vocabulary for the Common Core* en *Teacher Evaluation That*

Makes a Difference. Zijn praktische vertalingen van de meest recente onderzoeksresultaten en theorieën naar de alledaagse praktijk zijn over de hele wereld bekend en worden overal door leraren en schoolleiding gebruikt. Hij heeft zijn bachelor behaald op het Iona College in New York, een master op de Seattle University en een doctoraat aan de University of Washington.

Dr. Debra Pickering geeft adviezen aan scholen (nationaal en internationaal) als senior wetenschappelijk medewerker van het Marzano Research Laboratory. In haar carrière heeft dr. Pickering ervaring opgedaan als leraar, directeur en regionaal bestuurder. Lange tijd heeft ze op basis van die ervaring leraren en directies in het basis- en voortgezet onderwijs begeleid en ondersteund bij hun streven naar verbetering. Naast haar werk op scholen was dr. Pickering coauteur (met dr. Robert Marzano) van educatieve boeken en instructies, waaronder *Wat werkt in de klas*, *Wat werkt: Pedagogisch handelen en klassenmanagement* en *Wijs met Woorden*. Met een combinatie van een theoretische grondslag en meer dan dertig jaar praktijkervaring helpt zij anderen om theorie naar de praktijk te vertalen. In haar werk focust ze

zich op de kennis van het leren en op de ontwikkeling van middelen voor leerplannen, onderwijs en toetsen om alle mensen in het onderwijs te helpen om aan de behoefte van alle leerlingen tegemoet te komen. Dr. Pickering heeft een master behaald op het terrein van schoolleiding en een doctoraat in leerplannen en onderwijs met een specialisatie in cognitieve psychologie.

Tammy Heflebower, EdD, is vicepresident van het Marzano Research Laboratory. Zij heeft veel ervaring opgedaan in de steden en op het platteland van de Verenigde Staten, Europa, Canada en Australië. Dr. Heflebower heeft voor de klas gestaan en is bouwcoördinator, regionaal bestuurder, directeur voor regionale professionele ontwikkeling, coach en wetenschappelijk medewerker voor onderwijsprogramma's en toetsen aan verschillende universiteiten geweest. Zij ontving de District Distinguished Teacher Award en werkte als trainer bij het National Resource and Training Center in Boys Town in Nebraska. Ook heeft ze gewerkt als directeur onderwijsprogramma, instructie en toetsen bij het Douglas County School District in Colorado. Verder heeft ze leiding gegeven bij veel landelijke organisaties die in Nebraska

en Colorado zijn gevestigd. Ze was coauteur van verschillende artikelen en van het boek *The Art and Science of Teaching* (in Nederland uitgebracht onder de titel *De kunst en wetenschap van het lesgeven*). Verder heeft ze bijdragen geleverd aan *Becoming a Reflective Teacher Instruction* (in Nederland uitgebracht onder de titel *De Reflectieve Leraar*), *The Highly Engaged Classroom*, *Using Common Core Standards to Enhance Classroom Instruction and Assessment* en *Coaching Classroom Instruction* (in Nederland uitgebracht onder de titel *Coaching & reflectie in de klas*). Dr. Heflebower heeft haar bachelor in de letteren behaald op het Hastings College in Nebraska, waar ze werd verkozen tot

Outstanding Young Alumna. Haar master in de letteren behaalde ze op de University of Nebraska Omaha en haar doctorstitel op het gebied van onderwijsbestuur en bestuurlijke ondersteuning in het onderwijs aan de University of Nebraska–Lincoln.

Het Marzano Research Laboratory (MRL) is een joint venture van Solution Tree en dr. Robert J. Marzano. MRL brengt veertig jaar educatief onderzoek van dr. Marzano samen met voortgaande en actieve research op alle belangrijke terreinen van onderwijs. Het doel is te komen tot effectieve en toegankelijke onderwijsstrategieën en strategieën voor leidinggeven en toetsen in de klas, die tot de beste in de praktijk behoren. Met een dergelijk 'all-inclusive' aanbod van research naar praktijkcentrum geeft MRL leraren en schoolleiding de benodigde instrumenten om diepgaande en onmiddellijke verbetering van leerprestaties te bewerkstelligen. Bazalt publiceert de uitgaven van MRL in het Nederlands.